

quomodo possint legitime confici, nisi ijs uti uelimus, quæ eorum uicem suppleant, ita ut unum simplex medicamentum in alterius locum succedat. Id quod medicorum, ac seplastiariorum plerisque fieri adsolet. Quorum sententiæ etsi cuiuspiam uideretur Galenus ad stipulari, quippe quod scriptis tradiderit in cinnamomi defectu duplum castiæ subijci posse; non tamen propterea inde colligi potest, quod idem fieri possit de quocunq; alio simplici medicamento, quod desideretur, ut quidam existimant, non rectè, meo quidem iudicio, Galeni mentem assecuti. Si quidem is secus de hac re disserit libro primo de antidotis, ubi sic inquit. Quod ad castiam uerò attinet, ea me commemorare nunc opus est, quæ in multis de medicina libris scripta sunt, duplum castiæ si quis cinnamomo egeat, iniiciendum. Hoc dictum irridens Satyrus magister meus, unam ex Quinti facetijs ipsum esse dicebat, asseuerans eos, qui duplum castiæ imponere iubent, si cinnamomo careamus, similia illis facere, qui nos censent, si quando Phalerno caruerimus, illius quod in cauponis uenit, duplicata mensura bibere: siq; panis siliagineus desit, furfuracci duplum comedere. Mihi uerò hæc Quinti facetiæ, si de re una quapiam, qua per se sola uti uelimus, asseratur, uera irreprehensibilisq; uidetur: si de re, quæ in societatem multorum ueniat, non est eodem pacto uera. Nam cuiuscunq;, quod solum corpori admoueri debet, ut puera rhus, absinthium, iris, gentiana, uel id genus alia aliqua medicina, si quis minus boni duplum loco præstantissimi accipiat, & corpori uel extrâ admoueat, duplicato etiam nocet: at si multis aliquod optimum commiscendum fuerit, quod se aucturum aliorum uires spondeat, si præstantissimum desit, peius nihil erit uel duplo illius, qui proprietates eiusdem generis habeat, etiamsi deterius hoc illo uideatur. Castia quidem cinnamomo genere proxima usq; adeo est, ut ex ipsa quandoq; cinnamomum oriatur, spectenturq; nonnunquam castiæ arbores integræ, in quibus aliqua cinnamomi uirgulta è castiæ ramis prodeant. Simile autem istud est non uino aut pani, sicuti Quintus dicebat, sed uitæ actionibus, in quibus quod peragendum erat ab uno homine robusto, si absit, à duobus imbecillioribus perficitur. hæc Galenus. Ex quibus uerbis omnibus palam est, Galenum non assentire, ut in compositis medicamentis unum simplex pro alio supponatur, nisi ex ijs sint, quæ eandem naturam sortiuntur, ut castia, & cinnamomum. Quare illud inde colligendum esse putauerim, quod perperam faciunt ij, qui rem hanc aliter intelligunt. Porro & illam antidotum, quæ iuniperi baccas, terramq; Lemniam recipit, summopere laudauit Galenus, eamq; lib. II. de antidotis memorie prodidit, hisce uerbis. Antidotus, quæ exhibita accipientem tutum à uenenis reddit, sic habet. Baccarum iuniperi drachmas duas, terræ Lemniæ drachmas duas & obolos duos. Hæc ubi in puluerem redegeris, oleo, aut melle commiscebis, & repones: atque cum opus fuerit, ex aquæ mulsæ cyathis duobus quantum est auellana dabis. Hac antidoto Nicomedes rex utebatur, si quando suspectos habuisset, qui se uocant. Nam si uenum non subsit, quieta manet: si adsit, nauseam concitat, & euomere cogit, ita ut uenum quoq; cum antidoto reijciatur. Sed hæc hætenus dicta sufficiant, quantum ad uenenorum omnium in uniuersum rationem. quandoquidem de ijs priuatim, eorumq; auxilijs, & antidotis in singulorum mentione diffusius agemus.

Succedanea
quâdo admit
tenda.

Antidotus ex
terra Lemnia.

Κανθαρίδες. CANTHARIDES.

CAP. I.

QUIBUS datæ sunt cantharides, signa eueniunt grauissima. Ab ore enim ad uesicam usq; cuncta erodi sentiuntur: picem, aut simile quiddam cedriæ respiciunt: dextra præcordia inflammantur. urinam ægrè reddunt, & subinde cum lotio sanguinem emittunt: strigmenta non secus atque dysentericis, aluo deferuntur: fastidia urgent: animo linquntur, oborta que uertigine concidunt. postremò mente abalienantur. Ergo antea quàm tale nonnihil accidat, dato oleo, aut supradictorum aliquo, uomere cogantur. mox ubi uomitione plurima reiecerunt, halicæ aut oryza, tragi aut ptisanæ cremor, aut decoctum maluæ, aut seminis lini, aut sceni græci, aut radicum althææ, quam Latinus sermo ibiscum appellat, clystere infundatur. Præterea nitrum eisdem dandum, ex hydromelite, ut quæ stomacho adhuc, aut intestinis adhærent, eluendo excernantur, ac descendant. Quæ nisi sic discutiantur, ingesta in aluum ex nitro aqua mulsa, uacuari debent. Detur deinde uinum, aut passum, in quo pineoli nuclei, aut cucumeris semina contrita sint, aut ex lacte, aut mulsa, aut anserinus adeps in passo liquefactus. Inflammata autem partes, hordei farina cum mulsa decocta perungantur. Ab initio admota cataplasmata nocent, quod citatus ab eis calor, illapsum uirus ita remoratur, ut in principibus se partes insinuet: ipsa tamen interiecto tempore, molestissimis inflammationibus opitulatur, utpote quæ dolores & permulceant, & leniant. Tum ubi corpus calfaciente oleo inunctum fuerit, in folium descendere oportet, ac lauare, ut per cutem summam, quæ corpori noxia inhæserunt, etiam excernantur. Et deiectiones multifariam moliri oportet, ne affectus infigatur, & stabilitatem capeffat. Gallinaceis carnibus, & hædinis, aut suillis catulis, maximè pinguibus, & tenerrimis, ac cum lini femine coctis, uesci debent: siquidem aluum cient, atque uenenorum acrimonias hebetant. Vinum dulce liberalius ebibatur. Prodest thuris cortex, & Samia terra, quæ aster appellatur, si quaternæ singulorum drachmæ cum passo fumantur. item pulegium ex aqua tritum: irinum, aut rosaceum, cum rutæ decocto: recentes uitis ramuli, cum passo detriti. Longè omnium potentissimè antidota auxiliantur, cum aqua mulsa, drachmis quatuor pota.

CANTHARIDVM tum historiam, tum etiam facultates superius libro secundo, ubi & earum picturam exhibuimus, adeo diffusè lateq; tradidimus, ut superuacuum ducem hoc in loco plura de eis rememorare, nisi nunc de earum malefica & noxia in nobis differendum esset. Cum igitur Cantharides exalfaciant recessu quarto, & exic-

Cantharidum
malefica & no
xia uis.

Symptomatum
causæ.Cantharidum
veneni cura-
tio.Cōtrouersia
inter Græcos
& Arabas.

cent secundo, nil sanè mirum fuerit, si erodant, ulcerent, & denique sumentes interimant. Nocent priuatim uescæ, omnibusq; urinæ inseruentibus membris, non modò haustæ; sed quandoque etiam exterius illitæ, ubi exulcerare sit opus: præsertim cùm amplis admiscetur cataplasmatibus, locisq; illinuntur uescæ propinquioribus: nempe coxendicæ articulis dolore diutius tentatis, uel pubi, uel renibus, uel testibus. Quo fit, ut qui has hauserint, exulcerata inde uescæ, magnis in urina reddenda excrucientur doloribus. quanquam præter id omnia in uniuersum ledant uiscera, quòd suapte natura erodant, & postremò necem inferant: nanq; sua uenefica, & perniciosa ui deradunt inter nos meatus omnes, quibus obuiant. Proinde nec mirum si cum lotio sanguinem extrahunt, crosis ab eis uasis: neque si quando (ut recentiorum quidam dixerunt) penis ipse, testes, pubes, & uescæ ceruix intolerabili inflammatione uentur. Hinc enim plerunq; euenit, ut qui hauserint, urinæ stillicidio afficiantur non sine intolerabili ardore angustiaq;. Cæterum picis, & cedriæ odor, quem à cantharidibus malè affecti gustu, & olfactu percipiunt, aliunde, meo quidem iudicio, non prouenit, quàm à uaporosis humoribus in uentriculo, & iecinore aduistis, intensa huiusce ueneni caliditate. Ab ea siquidem dum exuruntur humores, quædam inuicem fit commissio, quæ propriam tum gustum, tum odoratum inficiendi facultatem adipiscitur. Inflammantur præterea dextri lateris præcordia. quippe cùm ueneni uis in iecur facilius, quàm in lienem excurrat, mirum utiq; non est, si concitatis ibi inflammationibus, potius dextrum, quàm sinistrum ægrotet latus. Nec alia ratione fit inde fluxio dysentericæ similis, secum deferens intestinorum ramenta, quàm quòd cantharides ipsæ ad intestina descendentes acerrima sua ui, ea exulcerent, & abradant. Deffectus uerò animi, ingens anxietas, cordisq; angustia partim eueniunt, doloris, ardoris, intolerabilisq; inflammationis exuperantia: partim uerò deleteria ui pharmaci, quæ usque adeò resoluit uitales spiritus, & imbecillos reddit, ut inde affecto corde, hæc tam sæua oriantur symptomata. Quin & ob id uertiginosi fiunt, delirio, amentiaq; capiuntur, qui eas sumpserint, quòd uenenoisæ exhalationes, quæ à colliquatis humoribus in inferioribus membris sursum in cerebrum feruntur, adeò ipsum inficiunt, ut faciliè animales facultates corrumpantur, ratioq; ipsa pereat. Sed ut his omnibus succurratur incommodis, primum sanè necessarium fuerit (ut etiam Dioscorides inquit) cantharidas ipsas extra corpus ducere, crebris excitatis uomitionibus, ijs nimirum medicamentis, quorum in huius libri præfatione meminuit Dioscorides, atq; etiam nos mentionem fecimus in nostra in eam longa commentatione. Quinetiam acribus clysmatis opus est, ut per hæc deuocentur, quæ ad intestina descenderunt. Fit enim ut exhaustis è corpore cantharidibus, non magno postea negotio accidentibus, incommodisq; præsidia adhibeantur. Quandoquidem exulcerata uescæ, cui suapte natura plus nocent cantharides, quàm cæteris internis uisceribus, succurritur refrigerantibus, lentis, & pinguibus simul mistis medicamentis. frigida nanque inflammationes extinguunt, mulecentq; earum dolores: pinguis ueneni acrimoniam obtundunt: lenta uerò, ac uiscosa cùm internis partibus pertinaciter inhereant, non modò diu medicamenta in exulceratis retinent locis; sed etiam sanas partes nuniunt, ne ueneni uim admittant. Idcirco ad hoc mirificè præstat lac humanum ab ipsius uberibus exuctum, crudum, recensq; butyrum eclegmatis modo linctum: phylis, cydoniorum malorum, & maluæ feminis spissamentum: item serapium ex nymphææ floribus, & purpureis uio-
lis, quin & quod ex papaueribus conficiunt: nec non lactucæ, & portulacæ, & cucumeris, & cucurbitæ succus: præterea cremor, lactis speciem referens, qui è papauerum, melopeponum, cucurbitæ, cucumeris, angurie, & lactucæ semine exprimi solet, affusa uiolarum aqua, aut radicis althææ, aut solani, quod uescariam, & haliacabum uocant. cuius etiam rubentes bacca decem, uel duodecim numero fractæ, & ex aqua portulacæ, uel pitifana hordeacea potæ, hoc in negotio præsentaneo remedio profunt. Facit ad hoc & amygdalinum oleum, quod scilicet ex dulcibus elicitur nucibus, unciarum sex pondere haustum. Huic autem præfertur, quòd è recentibus pineis nucibus exprimitur. Sed omnium præstantissimum est, quod è semine albi papaueris eximitur. quandoquidem hoc præter id quòd tanquam pingue plurimum conuenit, potest suapte natura inflammationes extinguere, ueneni acrimoniam retundere, & dolores quantumuis uehementes sedare. Sunt etiam qui præferant aquam, quæ feruentis balnei calore uitreis instrumentis elicitur è maluæ folijs, ibisei radicibus, & recentibus cucurbitæ ramentis: quòd propria ui urinæ ardentibus opem ferat, & intestinorum inflammationes repellat. Porro succurritur exulceratis intestinis, ijsdem sanè medicamentis, quibus ad dysenteriam utimur: nempe pinguium carniū iuribus clystere infusis, addito hirci, cerniq; adipe: & omphacino rosaceo, plantaginis aut portulacæ aqua prius eloto. Prohibentur halitus cerebrum petentes, dissoluunturq; assumptis antidotis, quæ ueneni resistunt, & humores putrescere non sinunt. quinetiam cataplasmatibus ex frigidis, repellentibusq; succis, sincipiti, & coronali suturæ illitis. In summa frangitur, atq; demolitur ueneni uis, Dioscoridis testimonio, ualentibus antidotis, ueluti iberiaca, aut Mithridato, aut (ut scribit Galenus lib. 1 x. simplicium medicamentorum capite de terra Lemnia) eo antidoto, de quo & nos superius locuti sumus, quòd fit ex ipsa Lemnia sphaeragide, & iuniperi baccis. Profunt insuper epithemata cor roborantia, itemq; inunctiones, quæ ex odoramentis constant ualentioribus: præsertim oleum nostrum de scorpionibus superius descriptum aduersus uenena.

Refert Galenus libro secundo de antidotis Asclepiadis auctoritate, cantharidas proprio ueneno remedium & antidotum esse, si earum pedes, & alæ tritæ cum melle eclegmatis modo paulatim assumantur. Id quòd etiam asseruit libro xi. simplicium medicamentorum, ut superius libro secundo in earum quoq; mentione retulimus. Hoc idem scribit Aëtius à Galeno fortasse mutuatus lib. xiii. cap. xlix. sic inquit. At uerò contrariæ affectionis ratione, quantum nihil aliud his auxiliantur cantharidum alæ, & pedes cum passo pota. hæc Aëtius. Veruntamen cùm huiusmodi remedium suspitione non uacet (non propterea Galeni testimonium reiiciendum putauerim) eumq; à multis improbetur, atq; ipse nullum adhuc eius periculum fecerim; ideo nec ipsum damnare, nec probare ausim. Arabes nanq; pro certo habent, omne uenenum, quòd cantharidibus insit, earum tantum alis, pedibus, & capitibus inesse. Quare cùm cantharidas suis immiscet medicamentis, tam intus sumendis, quàm extrà adhibendis, iubent contra Græcorum sententiam, ut capita, alæ, ac pedes abstendantur. quanquam credendum arbitror Arabas Hippocratem perant

perant

per am intellexisse, ut ultimo commentario de ratione uictus in morbis acutis scribit Galenus. Sed quoquomodo res se habeat, ambarum partium placita in medium attulimus, ut unusquisque suam in hac re sequatur sententiam. Nos tamen suspecta medicamenta semper dimittenda iudicauimus, atque his utendum, de quibus inter probatos auctores, et doctos uiros conuenit. Sunt et uulgaribus, qui ad epotas Cantharidas acetum commendent. Sed id equidem probare non ausim, quod antiquorum, recentiorumque repererim neminem, qui scripsit tradiderit acetum contra cantharidas auxiliari. Quinetiam medentur urinae ardoribus, et pudendorum inflammationibus, non tantum ea medicamenta, quae per os sumuntur; sed ea quoque, quae exterius illinuntur. Praestant igitur ad hoc rosaceum, omphacinum oleum, uiolaceum, et quod fit ex nymphæe floribus: item quod ex papauerum semine conficitur, quodque ex ijs paratur fructibus, quorum plantam appellant aliqui Balsaminam, alij uero Caranzam, cuius historiam, ac facultates superius libro quarto descripsimus, cum de uite nigra differeremus. In quem usum hæc non modo exterius illinuntur pubi, peni, et testium; sed etiam in pudendi meatum clystere iniiciuntur, praesertim addito oui albo diutius rudicula agitato, aut sedi succo, aut hyoscyami, aut portulacæ, aut lactucæ. Maxime etiam prodesse compertum est, si ad umbilicum usque duabus aut tribus horis sederint patientes in aqua tepentis balneo, cui ibisci radices, maluæ folia, et semina, uiolarum flores, psyllij, cydoniorum malorum, foenigræci, et lini semen, hordeum, et hyoscyamum, et id genus alia fuerint incocta. Postremo ad omnes huius ueneni reliquias, quae corpori hæsißent, eradicandas, lesaque membra roboranda, et ad pristinum temperamentum restituenda, probatissimum erit medicamentum bis in die mane, et uespere, electarium mox describendum, unciæ pondere ex humano, uel caprillo, uel asinino lacte potum. Fit autem hoc modo. Accipe nucleorum pineorum unciæ tres: nucis Indicæ recentis unciæ duas: pistaciorum fescunciam: seminum melopeponum, cucurbitæ, cucumeris, papaueris albi, maluæ, singulorum unciæ dimidium: corticis arboris thuris, drachmas tres: margaritarum, coralliorum amborum, santalorum alborum, singulorum sesquidrachmam: succi glycyrrhizæ drachmas duas: baccarum iuniperi drachmam unam: gummi Arabici fescunciam: terræ Lemniæ drachmas sex: succi baccarum haliacabi, portulacæ, singulorum unciæ sex: diluti uiolarum unciæ octo: spissamenti et seminibus malorum cotoneorum, aqua uiolarum maceratis, unciæ sex: serapij uiolacei unciæ quatuor: de floribus nymphææ, de papauere, cuiusque unciæ decem. Quæ terenda sunt, conterito, deinde commistis omnibus secundum seplasiariorum regulam, electarium facito: quo utitor, ut antè diximus.

Electarij descriptio.

ΠΙΤΥΟΚΑΪΜΩΑ. PINORVM ERVCAE.

CAP. II.

II S qui erucas pinorum hauserint, illico dolor in ore & palato exoritur: vehemens alui, linguæ, ac stomachi, inflammatio torquet: intestina dolor exerceat, ita ut pruriginem sentire uideantur: corpus totum exæstuat: fastidium urget. Quibus est succurrendum remedijs, quæ deuoratis cantharidibus dantur. Peculiariter tamen pro simplici oleo & irino, melinum, quod è cotoneis pomis & oleo temperatur, accipiemus.

ΒΟΥΨΡΗΣΙΣ. BUPRESTIS.

CAP. III.

QUI buprestin biberunt, non dissimile nitro uirus sapiunt: stomachi, uentrisque uehemens dolor insequitur: tam uenter quam stomachus mirum in modum, ut in aqua inter cutem, distillatus, inturgescit. vniuersa corporis facies contenditur: vrina suprimitur. Quibus eadem, quæ potis cantharidibus auxiliantur. Priuatim post uomitus, & uacuationes, quas clysteribus molimur, aridæ ficus profunt: item earum decoctum, ex uino. Vbi uerò iam ferè pericula inclinantur, Thebaicarum palmularum cibo, aut earundem tritarum in mulso, aut lactis potu, iuuantur. Pyrorum etiãnum omne genus esse, & lac humanum bibere, conuenit.

DE BUPRESTIBVS, et pinorum erucis superius libro secundo satis differuimus, quantum ad earum historiam attinet: nunc harum uim ueneficam prosequimur. Hæc igitur animalia etsi pota, aut aliàs in uentriculum ingestæ, quædam symptomata, et incommoda pariant, ab his planè diuersa, quæ ab epotis cantharidibus inferuntur; tamen et ipsa eandem expetunt curationem, eademque postulant medicamenta, quibus in epotis cantharidibus utimur. Verùm aduersus hæc quoque nonnulla propria, peculiariaque habentur antidota, quorum cum latius meminerit Dioscorides, non est cur nos de ijs plura dicamus.

ΣΑΛΑΜΑΝΔΡΑ. SALAMANDRA.

CAP. IIII.

SI SALAMANDRAM hauserunt, linguæ inflammatio consequitur: mens, & sermo præpeditur: tremor cum torpore, aut horrore quodam, ac exolutione accedit: partes nonnullæ corporis liuoribus circumquaque fugillantur: sæpeque, diutius immorante ueneno, putrescentes defluunt. Quibus præstabis cuncta, quæ potis cantharidibus. Pecularia uerò remedia, resina pinus, aut galbanum ex melle linctum, & aiugæ decoctum, in quo nuclei pinei conterantur: urticæ quoque folia, cum lilij & oleo decocta. Profunt etiam oua testudinis marinæ, aut terrestris cocta: item ranarum ius, cum quibus eryngij radix incocta fit.

Non

Salamandre
uenefica natu
ra.

Salamandre
ueneri cura
tio.

Stellionū con
sideratio.

NON solum ueneno inficit, & necem adfert Salamandra sicca, & in puluerem pota, uel clam cibus admista; sed etiam morsu, uiperarum modo, ceterorumq; serpentium uenenum ei aculantium. Quin & fructus, & herbas inficit tum salua quadam, tum mucosa specie, quæ e toto eius corpore sudat, magno degustantium discrimine: siquidem plerique reperti sunt, qui hoc tantum ueneno periere. Proinde mirum non esse uidetur, si recentiorum quidam tradiderunt, integras quandoq; interijisse familias: quod aquas bibissent, in quorum puteos forte Salamandra ceciderat: uel quod panem tantum comedissent furno incoctum, qui lignis ea infectis concaluerat. Quibus tamen non usquequaque credendum existimo, cum ignium ui uenena omnia absumentur. Sed potius ad stipulandum fuerit Plinio, qui libro XXI. cap. IIII. non ex pane furnis incocto, in quibus ligna salamandræ ueneno infecta, accensa fuissent, quosdam iam fuisse necatos prodidit, sed ex panis crusta lignis inassata pede tantum salamandræ contactis, ut eius uerba testantur, cum inquit. Inter omnia uenenata salamandræ scelus maximum est. Cetera enim singulos feriunt, nec plures pariter interimunt, ut omittam, quod perire conscientia dicuntur homine percusso, neq; amplius admitti ad terras. Salamandra populos necare improuidos potest: nam si arbori irrepfit, omnia poma inficit ueneno, & eos qui ederint, necat frigida ut, nihil aconito distans. Quinimo si contacto ab ea ligno uel pede, quo crusta panis incoquatur, idem ueneficium est, uel si in puteum cadat. Quippe cum salua eius quacunq; parte corporis, uel in pede imo resperfa, omnis in toto corpore defluat pilus. haftenus Plinius. His igitur, qui hauserint (ut Aëtius est auctor lib. XII.) præter ea quæ à Dioscoride scribuntur, macule in totum corpus exoriuntur albæ, deinde rubæ, postremò nigra, quæ tandem putrescentes, uniuersum deglabrant corpus. Sic uenenatis succurritur (ut Dioscorides ait) iisdem remedijs, quæ ad cantharidas præstant. Quod tamen aliquibus minime uidetur rationi consonum. quandoquidem cum salamandræ uenenum maxime frigidum, humidumq; sit, cantharidum contra calidissimum, & exiccans, nullo quidem pacto consentaneum censent, quod iisdem utrisq; succurratur medicamentis. Verum his illud rectè, mea quidem sententia, responderi potest, quod ubi Dioscorides salamandris cantharidum commendat medicamenta, de generalibus, quæ in uniuersum fiunt, duntaxat intelligit, nempe ut quam cito fieri possit, uenenum e uentriculo, & intestinis extrahatur crebris uomitionibus, & clysmatis acrioribus: in cordisq; præsidium dentur theriaca, Mithridatium, aliæq; generosa antidota, quæ pota cor ipsum à uenenatis omnibus tuentur. Si quidem in cantharidum capite, quod omnium primum habeatur, generalis methodus Dioscoridi tradenda fuit, ne eadem per singula capita sæpe frustra & inceptè repeterentur. Quare scite eum ad cantharidum remedia legentes reiecit, de generalibus tantum intelligit. Auicenna eandem salamandris adhibet curationem, quam opio, quod tam hoc, quam ille frigidissimo sint temperamento. præfertq; cæteris theriacam, Mithridatis antidotum, resinam terebinthinam, styracem, urticae semen, & cupressi frondes. Ceterum quoniam salamandra sui corporis forma STELLINES mortiferi etiam morsus animalia mihi in mentem reuocauit, cum eorum peculiarem mentionem non fecerit Dioscorides, non alienum fore duximus, eorum primum historiam describere, deinde uenenati morsus remedia in medium adducere. Sed an lacertarum generi legitime stelliones adscribi possint, profecto non ausim decernere: quanquam non desunt, qui asserant, maiores lacertos, quos uulgo appellamus Ramarri, alij Liguri, alij uerò Lucerti, ueros esse stelliones. Quorum tamen sententia non possum subscribere. quandoquidem Plinius libro X. cap. XXV. & XXVI. Stelliones inquit esse lacertarum figuræ, & chamæleonum quodammodo naturam habere, ut qui rore tantum uiuant, præterquam araneis. Ex quibus fateri licebit, stelliones non esse nostrates lacertos. namq; hi cochleas, cicadas, locustas, & papiliones deuorant, & id genus animalcula. Ad hæc coptosum in uenis continent sanguinem, & amplo referti sunt iecinore, hominibusq; haudquaquam inimicantur, quin potius eos amant. Contra uerò ijs aduersantur stelliones, Plinio auctore lib. XX. cap. X. ubi nullum animal fraudulentiùs inuidere homini tradidit. Præterea (ut idem eodem loco scribit) stelliones hyemant in domibus in locis ostiorum, & fenestrarum, aut cameris, sepulcrisque. quapropter uenatores obseruant cubile eorum æstatibus. Ibi uere incipiente sisfis harundinibus textas opponunt casas de cipularum modo, quarum angustijs etiam gaudent. Venantur autè eos, ut eorum senectam, qua ut serpentes quotannis exuuntur, facile consequantur: quod nihil ei remedio in comitialibus morbis præferatur: ex more enim exutam senectam illico deuorant. Hinc igitur sanè perspicuum fuerit, stelliones à maioribus Italicis lacertis differre: hi siquidem in campestribus, in frutetis, sepibus, & macerijs degunt, illi uerò in sepulcris, & domibus nostris oberrant. Proinde iubet Dioscorides, ut qui in uenenorum timore uersantur, & culinam subdiali loco apparare nequeunt, sub tecto apparent. Sed tum diligenter laquearia animaduertenda, quod frequenter à superioribus contabulamentis animalia decidunt, exigua quidem, sed quæ non modicam perniciem moliantur, ut phalangia, stelliones, & alia quædam reptilia. Quod autem stelliones in Italia proueniant, testis est Aristoteles lib. VIII. cap. XXIX. de historia animalium, asserens in quibusdam Italicis locis stelliones morsu homines perimere. Sed qui sint, nullam habeo historiam clariorem. Quanquam his coniecturis iandiu existimauerim ea lacertarum genera esse stelliones, quæ in Hetruria in nostris morantur domibus, præsertim quibusdam prope terram sframiniibus, à nobis uulgo Terrantola appellata, de quibus superius libro secundo latius diximus, de lacerta Calcidica differentes. Quandoquidem hoc animal lacertis persimile uisitur, & araneos maxime uenatur, ut Plinius inquit, item Aristoteles lib. IX. cap. primo de historia animalium. Dorso præterea maculis quibusdam nitet stellarum modo radiantibus, unde & fortasse nomen. Quinetiâ, quod uenenum morsu relinquunt, cum e cauernis exeunt, statim in Hetruria necantur. His (ut audio) abundat Syria in caninis potius, quam aliubi commorantibus. Varia sanè sunt huiuscemodi animalium genera, de lacertis, chamæleonibus, scincis, crocodilis, stellionibus, & salamandris loquentes: quippe quoniam in unoquoq; horum genere habentur differentia tum formæ, tum coloris, tum magnitudinis. Obseruauit ego salamandras in quibusdam Germaniæ sylvis uniuerso dorso nigerrimas, pectore uerò, & uentre admodum rubentes. Sunt & in Vtinenfibus aquis degentes, cauda anguillarum modo lata, et rotundo rostro, aluo admodum rubente, nigricante dorso, nullis maculis resperfo. Quod etiam scincis euenit: nam & hi

10

20

30

40

50

& hi

Et hi in Italia habentur Vicentino agro, parui & nigricantes, ijs utiq; absimiles, qui ab Alexandria Aegypti Venetias comportantur. Sicuti & in Arabia lacertae sunt bicubitales. In Nisa Indiae monte xxxiiii. pedum longitudine reperiuntur. Et in ea fortunatarum insula, quae Capraria nuncupatur, magnae admodum, & copiosae. Sed ut ad stelliones iam noster redeat sermo, eorum moribus succurrendum est theriaca, Mithridatis antidoto, & alijs, quae in uniuersum uenenosorum animalium moribus opitulantur. Imponuntur priuatim maximo praesidio, demorsis iam locis contriti scorpiones. Proinde oleum nostrum de scorpionibus, de quo abunde in prima huius commentatione diximus, ijs praecipuum fuerit antidotum. Si uero quis uenenum hoc in potu ciboue sumpserit, primum tum uomitione, tum clysteribus extrahendum erit: mox ualentioribus antidotis cordi succurrendum. Illud postremo non ignorandum est, quod (ut Plinius inquit) ex stellionibus fit malum medicamentum: nam cum stellio immortuus est uino, faciem eorum, qui biberint, lentigine obducit. Ob id in unguento nec ant eum insidiantes pellicu formae. Remedium est oui luteum, & mel, ac nitrum.

Stellionum
morfus reue
dia.

ΕΦΗΜΕΡΟΝ. EPHEMERVM.

CAP. V.

Symptō ephemero, quod aliqui Colchicon, aut syluestrem bulbum appellant, pruritus in toto corpore excitatur, non secus atque ijs, qui urtica, aut scilla lacefluntur: interna rosionem sentiunt: stomachus cum ingenti grauitate exaestuatur. ceterum inualefcente morbo, cruor strigmentis admittitur, per aluum exigitur. Quibus, ut ijs qui salamandram hauserunt, uomitione aut clysteribus auxiliari conueniet: sed antea quam uenenum inualefcat, dandum est decoctum frondium quercus, aut glandium, aut malicorij: lac bibere prodest, in quo serpyllum sit decoctum: item succum sanguinalis herbae, aut ramorum uitis, aut rubi, aut medullae recentis ferulae, aut myrti cum uino. Baccae autem myrti tulae tritaque, & aqua maceratae, ut liquor inde fumatur, opem ferunt. Media castanearum tunica, similem effectum praebet, si cruda in aliquo supradictorum succo sumptitur: origanum quoque cum lixiuio epotum. eximie iuuantur asinini lactis, aut bubuli calidi potu etiam si in ore contineant: ita ut quibus copia lactis huius adfit, non aliud desideretur.

Colchici Ephemerum historiam picturamque reddidimus libro quarto, ubi ea attulimus, quae in ipso consideranda nobis occurrerent. Eius autem ueneno medendi rationem hoc loco adeo diffuse tradidit Dioscorides, ut plura ab alijs, qui post ipsum claruerunt, consequi mihi non licuerit. Danda igitur opera est, ut primum (quod in alijs quoque saepenumero dictum est) crebrae uomitiones, & clysteres suum praestent auxilium. deinde propria antidota exhibenda sunt, praesertim humanum lac, asinum, bubulumque. Nec tamen omittenda, quae in uniuersum omnibus uenenis resistunt, de quibus iam saepius diximus. Sed quoniam inter uenenata recensentur Anacardia sic Mauritanis uocata, forma ephemero quadantenus proxima, quantum colore dissimilia: itemque Staphis agria, quae & perniciofa habetur, & eiusdem ferre cum anacardijs temperamenti; cum haec Dioscoridi praetermissa uideantur, sintque medicamenta, quibus quotidie ad uarios humani corporis morbos utuntur medici, ab instituto nostro defuisse putarem, nisi horum quoque naturae ueneficae propria assignassem remedia. Praesertim cum saepe contingat, quod haec medicamenta (quae crassa quorundam circumforaneorum ignorantia est, qui non modo non mederi, sed uix etiam legere sciunt) propinquantur, nullis seruatis ponderibus, nec mensuris, nullisque additis medicamentis, quae illorum uim maleficam frangant: unde nonnunquam miseri egrotantes in tam magna incidunt discrimina, & tam seua sequuntur symptomata, ut nisi postea a peritis medicis remedia & antidota adhiberentur, facile deperirent. id quod plurimis euenisse scimus.

Ephemerum ue
neni curatio.

Anacardia igitur tam in potionibus hausta, quam alia ingestae praeterquam quod fauces, guttur, & uentriculum inurunt, & usque adeo uniuersum excalfaciunt corpus, ut inde febres orientur, excitant & paralytim in quibusdam corporis membris, & ratiocinatricem facultatem corrumpunt, quod sua calorifica uim atrum succum exurant. Quibus est succurrendum, factis antea uomitionibus ac clysterijs, oleo amygdalino dulci, aut e pineis nucleis, aut e nucibus Indicis, aut e papaueris semine, aut recenti butyro, & bubulo lacte. Dantur haec assatum in potu, magno sane iuuamento. Quin & alia pinguia medicamenta conueniunt: nempe pinguium carnum iura, suillus, & asferinus adeps liquefactus, quadrupedum, & uolatilium cerebrum, & osium medulla. quandoquidem his amplissima inest facultas (ut pluries diximus) qua uenenorum calidorum omnium feruor extinguitur, retunditurque acrimonia. Praeterea ijs auxiliantur omnia, quae suapte natura refrigerant, uel quae arte fuerint refrigerata. Proinde Aui-cenna Anacardiorum feruori extinguendo ceteris praetulit bubulum lac acescens, uiolaceum oleum, & hordeaceam ptisanam, prius tamen glacie, uel niue frige factam. Veruntamen proprium Anacardiorum antidotum sunt Iuglandes, & pinorum nuclei aliquantisper torrefacti. Ceterum **Staphis agria**, anacardijs (ut paulo superius diximus) temperamento respondet, quod admodum calida sit, ac urens. Quare eadem sane adfert incommoda, quae anacardia, & cantharides. Adurit enim fauces, & palatum, uomitiones commouet, uentriculi erosiones facit, & dysentericos fluxus ciet, postremo strangulat, nisi statim succurratur. Sed cum haec sua sponte & propria facultate uomitiones moliantur, non aliter est prouocandus uomitus. Verum animaduertendum est, an ipsa reiiciatur, quod ubi non euenierit, dulce amygdalinum oleum in potu fuerit dandum, admisto hydromelitis plurimo: atque interim cogantur aegri, ut continuo inambulent, namque hoc tantum medicamento ualentissime per uomitum exigitur. Nec tamen ob id negligantur clysteres, quorum pluries meminimus, ut si ramentum ipsius aliquod ad intestina descenderit, his extrahi possit. Reliquum uero curationis sumatur e cantharidum curatione, non omisis uniuersalibus antidotis.

Anacardiorum
ueneni signa,
& curatio.

Staphidis a-
griae noxa, &
curatio.

DORYCNIUM, quod aliqui manicon solanum appellarunt, epotum, lactis saporem in gustu refert: continentes singultus ciet, humor linguam uexat, sanguis confertim reijcitur: mucosa quædã perinde quasi dysentericis, aluo egeruntur. Itaque antequàm aliquid ex ijs eueniat, auxilio sunt antedicta, uomitus, clyster, & quæcunque potum uenenum expellere possunt. Priuatim ijs opitulatur, aqua mulsa, lac caprillum, aut asininum, dulce uinum, quod tepidum cum aniso bibatur, amygdalæ amaræ, gallinacea pectora decocta. quinetiam conchyliã omnia, tam cruda quàm tosta esse, salutare est. conueniunt & locustæ marinæ, & gammari, & pota eorundem iufcula.

Dorycnij ueneni confid.

Solani manici ueneni noxa, & curatio.

DE DORYCNIUM satis differuimus libro quarto, quantum quæ nostra esset de eo sententia, ingenuè dicendum erat. Hoc tamen loco non tacēbo, quòd idem esse non arbitror Dorycnium, & manicum solanum. quandoquidē duobus capitibus libro quarto, de his tanquã de diuersis differuit Dioscorides. Verum enimuero etsi hoc in loco dixerit is reperiri quosdam, qui Dorycnium manicum solanum appellarunt; non tamen id esse uerum asserit, sed aliorum tantum refert opinionem, quam nec probandam censet. Ceterum Solano manico ueneficam uim inesse constat, utpote quod eos, qui ipsum hauserint, maximis efficiat incommodis, ut ipse Dioscorides testatur loco citato, cum inquit. Solani manici radix drachmæ unius pondere pota ex uino, facit species uanas, imaginesq; non iniucundas obuersari: sed duplicatus hic modus, ad tres usque dies mentis alienationem adfert: quadruplicatus uerò interimit. Remedio est aqua mulsa copiosius pota, & uomitione reiecta. Has perniciosas facultates, earumq; remedia loco dicto reddidit Dioscorides Solano manico: cuius tamen hic inter uenenatas plantas postea non meminit. Ibidem libro quarto non aliam uim maleficam Dorycnio assignauit Dioscorides, quam quòd copiosius haustum mortem adferat. Hinc itaque conijcere ausim, quòd eadem utriusq; medicamenta facile competere possint. Dorycnium Auicenna uiam uulpinam uocat, nec tamen plura de eo retulit, quam scripserint Dioscorides, & Paulus. Idcirco hoc in negotio à Dioscoride minime discendum erit, nec ab ijs præterea medicamentis, quæ à nobis inferius in opij curatione describentur.

ACONITUM statim in lingua inter bibendum, cum adstrictione quadam dulcescit: & subinde, potissimum cum exurgere conantur, vertigines offundit: lacrymas ciet: grauitatem pectori, & præcordijs adfert, simulq; crebri spiritus deflantur. Quare uenenum uomitione abigi, aut clystere per aluum egeri opus est. Utimur inter propinandum, origano, ruta, marrubio, uel absinthij decocto, cum uino absinthite, uel semperuiuo, uel abrotono, chameleæ, aut aiuga. Pròdest etiãnum opobalsami drachma, cum melle aut lacte cum castorio, pipere, & ruta, æquis ponderibus ex uino. coagulum hædi, leporis, aut hinnuli cum aceto: ferri quoque stercus, item uinum in quo aurum, ferrum, argentumue cadens restinguatur, potum: lixiuiaque cum gallina, & uino decocta, aut carnium bubularum præpinguium iura, cum uino sumpta. Fertur & aiuga priuatim ipsis subuenire.

Aconiti ueneni consideratio.

Scillæ ueneni noxa, & curatio.

TAMETSI plura sint, ut superius libro quarto retulimus, Aconiti genera: nempe tria, quæ cynoctona, lycocotonaq; appellantur, & quartum pardalianches uocatum, quæ omnia ueneficam uim sortiuntur; unam tamen, & eandem exposcunt curationem. Refert Aëtius, præter Dioscoridem, eos qui hauserunt, post dulcedinem, & adstrictionem amaritudinem percipere: adstringuntur deinde maxillæ, subsequuntur morsus, & erosiones stomachi. Quibus nisi illico succurratur, caligant oculi, & subruenti uisuntur. Oboriuntur tremores, corpusq; uniuersum intumescit, fiuntq; ægri hydropicis similes. Medendi ratio à Dioscoride petenda: quippe qui usque adeò præstantia descripsit medicamenta, ut Aëtio, & Auicennæ plura non reliquerit addenda. Attamen Conciliator Aponensis, qui inter recentiores de uenenis luculenter scripsit, aconitum bibentibus sphaeragidem Lemniã commẽdauit drachmarum duarum pondere ex calida potam: dein uomitum excitari iubet: à uomitu theriacam eodem pondere exhiberi, ex uino in quo incocta fuerit gentiana. Atq; adeò putat Aconiti præcipuum esse antidotum longæ aristolochiæ radicem. Cæterum dum hæc scriberem, mihi in mentem uenit nonnunquam inter uenenatas plantas haberi scillam, flammulam, urticæ, & dracunculi semen, quæ cum hic silentio prætermissa fuerint à Dioscoride, optimum institutum esse putauimus, nunc de singulorum ueneno, eiusq; remedijs nonnulla commemorare. Sunt igitur in **SCILLARVM** genere, quæ suapte natura uenenoſa proueniant: sunt etiam contrã quæ nullo imbutæ ueneno in medicum ueniant usum. Hæ potæ, uel aliàs ingestæ, nullam pariunt noxam, nisi earum plus, quàm par sit, assumatur. Ille uerò sua malefica uim, etst quàm parcè deuorentur; illico tamen hominem torquent, quemadmodum fungi. Venenosa autem scilla (ut Mesues, ac cæteri Mauritanorum tradidere) sola nec alteri annexa prouenit, locisq; oboritur fœdis, ac graueolentibus, ut apud thermas. Discant igitur diligentissimi seplastarij ijs uti scillis, quæ simul conuascuntur, sapore amaro, acri, simul & dulci, splendentibus undiq; laminis. Quandoquidem nulla his facultas inest, qua corpus ledi possit: nisi fortasse, ut dictum est, plus earum assumeretur, quàm ferre posset natura. Quamobrem de his differens Auicenna inter uenenatas plantas sen septima quarti uoluminis, sic inquit. Scillæ malæ, aut probatæ longior usus, quàm par sit, uentriculum exulcerat, & intestina, ipsasq; mesaraicas uenas, aliòsque meatus, qui è uentriculo in icterum permeant. Quo fit, ut in uisceribus oriantur punctiones, acutiq; cruciatus, & inde dysenteria. Quibus incommodis succurritur

lactis

Lactis potu, in quo ferrum, quod Græci stomoma, nos uerò chalybè appellamus, pluries restinctum fuerit, deuoratisque ouorum uitellis, in aceto decoctis. Quinetiam ijs fixa cibaria conferunt, pingua carniura, recens, crudumque butyrum, & extrema iuuenum quadrupedum membra, aliâque permulta, de quibus latius egimus, cum de cantharidibus sermo haberetur. Nec minorâ facit incommoda FLAMMULA uocata, cuius historiam scripsimus libro quarto in alterius elematidis mentione. Ipsa enim præter uenenosam, quam possidet facultatem, excalfacit ordine quarto, adeò ut ualentissimè corpus exulceret, ubi fuerit imposita. Ingesta uerò fauces, guttur, uentriculum, & intestina magnis afficit ardoribus. Quin & intolerabilem excitat sitim, & aridam reddit linguam: intestina deradit, et ardentem pellit urinam. nam quandoque tam altè excoxiat, ut erosio uasorum tunicis, mictu sanguis reddatur intolerabili sanè dolore. Ad hoc facit, auxiliaturque, excitatis prius uomitionibus, & clysteribus infusis, lac bubulum suo cum butyro potum, aut alio recenti admistum, item amygdalinum oleum, aut è pineis nucleis, aut Indicis nucibus, aut papaueris semine expressum. Quippe (ut iam sæpenuero diximus) huiuscemodi acutorum curatio, non est aliunde petenda, quàm à pinguibus, & seminum quorundam crassamentis. Præstat hoc in negotio & iecur fouere, lactucæ, portulacæ, & intubi hortensis succo: item santalis aqua rosacea maceratis: quin et haliacabi baccas deuorare prodest. Quòd si eruenta cum lotio reddantur, illinantur statim renes, pubes, testes, & ipsa demum uirilia, rosarum, polygonij, plantaginis, cynoglossi, papaueris, lactucæ, & hyoscyami succo. Opitulatur etiam clysteres è bubulo, aut caprisno lacte, aut è pinguibus carniura in sculis infusi, addito rosacco, & uino è myrtinis baccis confecto, ut diffusius in cantharidum curatione retulimus. Sequitur VRTICAE SEMEN, id præsertim, quod lini semen refert, quo excitandæ ueneris gratia quidam utuntur. Sed cum & ipsum in medicum ueniat usum, ac etiam quorundam cibis admisceatur, animaduertendum est, ne largius ingeratur, præsertim solum, sed ijs adijciatur cibus, uel medicamentis, quæ eius acrimoniam excedentemque, feruorem obtundere, & extinguere queunt. cuiusmodi sunt pistacia, nuclei pinet, dulces amygdalæ, nuces Ponticæ, & priuatim deglubitum sesami semen. Nam cum urticæ semen affatim deuoratur, non solum (ut Auicenna est author) omnes scillæ malos præbet effectus; sed priuatim etiam continentem excitat tussim. Curatio eadem quæ scillæ. uerum ad finiendam tussim, quæ priuatim ex urticæ semine prouenit, ea non sunt omittenda, quæ suapte natura pectoris asperitates mulcent: qualia sunt amygdalinum oleum, serapium uiolaceum, & ex zizyphis, saccharum quod canditum uocant, diatragacanthum frigidum, hordeacea ptisana saccharo inspersa, & id genus alia. Præstant præ cæteris (ut scribit Conciliator) ad epotum urticæ semen, malorum cydoniorum semina contusa, & ex calida aqua pota. Calidissimæ porro, acerrimæque facultatis est etiánum DRACŪNI SEMEN, utpote quod potum, aut in cibus sumptum, guttur asperitate afficiat, adurat, ac pungat: linguam itè, gingiuas, & dentes uexat: quin & corpori uniuerso ingentem calorem inducit. His noxis auxiliatur recens butyrum haustum. Priuatim tamen præcipuum remedium adfert hordeacea farina in pultem conformata, additis pinidij, aut saccharo, amygdalino oleo, uel recenti butyro.

Flammulæ ueneni noxa, & curatio.

Vrticæ feminis noxa, & curatio.

Dracūculi feminis noxa, & remedia.

Μέλι τῆς Ἡρακλείας. MEL HERACLIÆ.

CAP. VIII.

MEL IN Heraclia Ponti, ubi aconitum gigni solet, inuenitur. quod qui edunt, bibuntve, non fecus afflictiuntur, quàm qui aconitum ebiberunt. Iis eadem, quæ potu aconito conueniunt. Adiuuantur in primis continuo uini mulsi potu, cui rutæ folia sint adiecta.

MELLIS Heracleotici historiam, & uires fusius libro secundo retulimus. Quo in loco tradidit Dioscorides (etsi id postea hic silentio inuoluerit) eos mente abalienari, ac sudore diffluere, qui illud comederint: remedio autè esse rutam esitatum, & balsamenta, aut epotum mulsum. Sed cum iandiu in Italiam non adferatur; ideo nec curæ eius insistendum est, præsertim quòd eandem cum aconito uenenatam sortiatur facultatem, & curationem.

Κόριον. CORIANDRUM.

CAP. IX.

CORIANDRUM ob odorem latere non potest. epotum autem uocem exasperat: infaniam adfert, à temulentijs non abhorrentem. qui sumpserunt, pudenda dictu blaterant, totiusque corporis odore, uenenum fatentur. Quibus post uomitionem irino oleo concitatum, uti retulimus, merum & per se, & ex absinthio potum auxiliatur: item oleum: nec fecus oua in eodem exinanita, si liquefacta in muria sorbeantur: & epota muria, & ius salsum ex gallina, & anseris: passum quoque cum lixiuia sumptum.

DE CORIANDRO libro tertio abunde disputauimus. Et quia non solum de facultatibus coriandri, quæ humano corpori prodesse possunt, controuersia est inter authores medicinæ, sed etiam de ijs, quæ eidem officere possunt, idcirco loco antedicto quid de prima difficultate sentirem, & cui potissimum adhererem, dixi. Cæterum de secunda difficultate nunc equidem fecus sentio, atque olim. Aliàs enim multorum sententiam secutus, coriandrum ab usu prorsus abdicandum esse scripsi, quòd omnem eius usum nocuum esse existimarem. Nunc uerò eius usum tantum inmoderatum (quòd ita mentem commoueat, & mortis periculum adferat) euitandum censeo: idque non leuibus, ut puto, rationibus. Quas quoniam libro superius citato retulimus, ideo ab eis hic supersedebimus, & ad remedia accedemus. Iis igitur, qui Coriandrum largius sumpserint, præter illa quæ à Dioscoride produntur, opitulatur thebriaca ipsa ex mero pota: quin & herba uinctoxicum uulgò uocata, de qua libro tertio scripsimus in Asclepiadis mentione:

Coriandri uenefica natura.

Coriandri ueneni remedia.

mentionem: namq; hæc proprium coriandri antidotum est. Subueniunt præterea raucedini, uociq; exasperate gargarizationes ad id experte: item ea, quæ pectori conueniunt. Ad cerebri uerò noxam præstat diamoschum, & diambarum, & id genus alia, quæ cordi, & cerebro auxiliantur.

Ψύλλιον. PSYLLIVM.

CAP. X.

PSYLLION epotum, corpori toti frigus, & torporem cum exolutione, & mœrore quodam adfert, ita ut animum despondeant. Cui omnia, quæ exhausto coriano auxiliantur.

Psyllii ueneni noxa, & curatio.

PSYLLIVM, & eius semen, cuius in pharmacopolijs frequens est usus (ut superius libro quarto diximus) notum omnibus est. Hoc in potionibus hausto præter ea, quæ à Dioscoride illi assignantur indicia, consequitur anhelitus difficultas, alui tumor, & tanta deniq; cordis anxietas, ut plerunque oborto sudore frigido commoriantur ægri. Curantur qui hauserint, primum uomitionibus, & clysmatis. Post hæc antidota illa exhibenda sunt, quæ in uniuersum omnibus uenenis aduersantur. Sed & ea omnia ijs maxime subueniunt (ut Dioscorides est author) quæ & ijs, qui coriandrum exhauserint.

Κώνιαον. CICUTA.

CAP. XI.

CICUTA pota uertiginem excitat, oculisque caliginem offundit, ita ut ne minimum cernatur: singultus ciet, mentem turbat, extremi artus gelantur: denique conuulsi, suppresso arteriæ spiritu, strangulantur. Quare inter initia, uti in reliquis, cicutam vomitu, excutiemus: postmodum deiectionem moliamur, ut quod ad intestina prolapsum sit, excernamus: tum demum in meracam potionem, quæ maximo est auxilio, deuenimus. repetendum per interualla, in quibus proderit, lac asininum, aut bubulum potui datum, ut absinthium cum pipere & uino, castorio, ruta, mentha cum uino, aut amomi, cardamomi, aut styrcis uincia, aut piperis, cum semine urticæ & uino, aut lauri folia. Item lafer ex oleo, & passo, & passum per sese largius potum proficit.

Cicutæ uenefica uis.

Historia cuiusdam casus.

CICUTAE historiam, & facultates, quibusq; in locis magis exitialis proueniat, ita copiose retulimus libro quarto, ut opus non sit, ea hoc loco repetere, nec plura nobis restent addenda. Sed iam ad uires eius ueneficas transeundum est. Pota hæc, uel in cibis sumpta (ut Dioscorides inquit) uertiginem excitat, uisum adimit, oculis caligine offusa, & mentem usque adeo perturbat, ut in furorem agi uideatur, qui hauserint. Quæ omnia experimento nobis comperta sunt. Quippe cum rusticus quidam magnifici Ioannis à Turri uinitor non longè à Goritiæ arce suas comederet uineas, ligone forte fortuna erutis cicutæ radicibus, secumq; domum delatis, pastinacæ radicis loco decoxit, comeditq; in cœna unâ cum uxore: mox statim (quæ rusticorum cōsuetudo est) ambo iuere cubatum. Media autem nocte, à somno expergefacti, omni penitus amissa ratione, huc atq; illuc per domum in tenebris uagabantur, amentia, & furore ducti: unde adeo caput, faciem, & oculos in parietes percusserunt, ut mane accurrentibus uicinis, partim percussione tumidi, partimq; effuso sub cute sanguine liuentes, tumentibus admodum oculorum palpebris, horrendâ ac monstruosam ostenderent faciem. Vocor ego statim ad curam, percontatisq; domesticis, quibus edulij in cœna uisitassent, reperi hos cicutæ esitasse radices, quas pastinacæ esse crediderant. Quandoquidem mihi in propinquam uineam aduenti, ostenderunt alij locum, ubi rusticus ille radices effoderat, ibiq; inueni alias cicutæ radices, quæ iam folia emittere incipiebant. Quare perspecta celeriter ad ægros redij, quos quidem non multo post tempore, Deo adiuuante, in pristinam mentem & sanitatem restitui. tametsi percussione curatio multo longior fuerit, quam ueneni.

Cicutæ sumptæ curatio.

Decepta quoq; hisce radicibus est superioribus annis quædam nobilis matrona à Coloreto Vtinenfis, quæ cicutæ radices proprio in horto effossas toti familiæ decoxit, præbuitq; esitandas carotarum loco. Quinetiam monachum Franciscanum curauimus, qui pluribus mensibus modò amentia, modò furore agebatur, quòd cicutæ folia hortensis petroselinii uice piscium quorundam iusculis imposita comedisset. Caueant igitur omnes, ne in hæc ueniant discrimina. Exhibet Aëtius, præter Dioscoridis antidota, cicutam haurientibus apij semen, ex uino potandū, aut iridis radicem, aut fœli Masiliense: item nitrum ex aqua copiosiore potum. Totum præterea corpus calefacere conducit, & præsertim præcordia. quamobrem ad uehementiorem motum, ac cursum (ut ipse inquit) cogendi sunt ægrotantes. Conciliator tamen theriacam maximopere commendat, duarum drachmarum pondere, ex dictamni decocto potam: aut gentianæ radicem ex uino. Namq; hoc cicutæ uerum esse antidotum putat.

Σμίλαξ. TAXVS.

CAP. XII.

SMILAX, à quibusdam tithymalum, à Latinis taxus appellatur. frigus uniuerso corpori, strangulatus, & celere interitum infert. Cui eadem, quæ cicutæ conueniunt.

Taxi uenefica natura.

TAXVS arbor, cuius historiam superius libro quarto retulimus, ubi & eius plantæ picturam adiecit, non solum eos perdit homines, qui folia & fructus esitauerint, uel biberint foliorum succum; sed etiam (ut aiunt quidam) quadrupedum omne genus, quod præsumptum pabulum non ruminat: cuiusmodi sunt equi, asini, muli, & id genus alia. quanquam scribit Plutarchus, tertio symposiorum commentario, Taxum eo tantum tempore noxiam, quo iam florere